

Asia: VN/29418/2023

Hallituksen esitysluonnos sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännön muutoksiksi lasten ja nuorten terapiatakuun toteuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

1. Edustaako vastaaja

Muuta järjestää

2. Toteuttaako ehdotettu säädöskokonaisuus tavoitetta lasten ja nuorten mielenterveyden varhaisen vaiheen tuen ja hoidon saatavuuden parantamisesta perustason palveluissa?

Ei, vaan tarvittaisiin ehdotetun sijaan ja/tai lisäksi seuraavia toimia [Tahto panostaa lasten ja nuorten nopeaan hoitopääsyyn on hyvä ja kannatettava. Säädöskokonaisuus on parhaimmillaan askel oikeaan suuntaan, mutta tällaisenaan ei vastaa alkuperäisen terapiatakuu-kansalaisaloitteen tavoitteisiin. Lasten ja nuorten mielenterveysoireilu on sekä lisääntynyt että monimuotoistunut. Toimivat mielenterveyspalvelut ovat tärkeä tapa vastata tähän haasteeseen, mutta paras vaikuttavuus on edistävällä ja ennaltaehkäisevällä työllä. Mielenterveyspalveluiden kokonaisuutta suunniteltaessa on pidettävä mielessä myös lasten ja nuorten arki, sen kuormitustekijät ja ympäröivän yhteiskunnan tilanne. Terapiatakuu ei ole ratkaisu mielenterveyskriisiin. Erityisesti tilanteessa, jossa hallitus on leikkaamassa merkittävän määrän sote-järjestöjen rahoituksesta, tulee huomioida sen tuoma lisäpaine julkisen sektorin matalan kynnyksen palveluille. Mielenterveyspalvelut ovat jo pitkään olleet aliresursoituja ja ruuhkautuneita. Ilman merkittävää lisäpanostusta henkilökunnan määrään on epärealistista odottaa tilanteen korjaantumista. Palvelujen sujuvoittamisella, yhteistyöllä ja hyvillä rakenteilla voidaan mahdollisesti saada jonkinlaista positiivista kehitystä aikaan, mutta nuoret itse kaipaavat ensisijaisesti aikuista, jolla on aikaa kohdata heidät. Lasten ja nuorten terapiatakuun toteuttaminen ilman resurssien merkittävää lisäämistä aiheuttaa riskin siihen, että takuun piiriin kuuluvia ihmisiä ja menetelmiä priorisoidaan siihen kuulumattomien kustannuksella. Tällaisenaan säädöskokonaisuus jättää ulkopuolelle nuoret aikuiset. Monien mielenterveyden häiriöiden puhkeamisikä ajoittuu nuoreen aikuisuuteen, eli ikävuosille 20-30, eikä säädöskokonaisuuden ikärajaus ole sen vuoksi perusteltu. Nuoreen aikuisuuteen usein ajoittuu myös useita suuria elämäntapahtumia, kuten muuttoja ja työelämään siirtyminen, jotka voivat olla riskipaikkoja mielenterveyden oireilun suhteen. Ikäraja asettaa myös esimerkiksi YTHS:n asiakkaat keskenään eriarvoiseen asemaan. Terapiatakuu tulisi laajentaa koskemaan kaikkia nuorisolain alaisia, eli alle 29-vuotiaita nuoria. Säädöskokonaisuus myös jättää paljon hyvinvointialueiden harteille, mikä voi aiheuttaa alueellista eriarvoisuutta. Tarvitaan kansallista koordinaointia ja ohjausta,

jotta yhdenvertaisuus toteutuu. Terapiatakuun toteutuksessa tulee huomioida nuorten monimuotoisuus. Yhdenvertaisen hoidon toteutumisen kannalta on tärkeää varmistaa, että nuoret pääsevät hoidon piiriin riippumatta esimerkiksi kielestä, vammaisuudesta, sukupuolesta tai neurokirjon haasteista. Myös esimerkiksi vähemmistöstressin ja rasmin vaikutukset sekä mielenterveyden haasteisiin että palveluiden saavutettavuuteen tulee huomioida. Nopea tavoiteaikataulu luo riskin siihen, että eri hyvinvointialueilla palveluiden taso, laatu ja valikoima tulee olemaan erilainen. Hyvinvointialueille tulisi luoda kannustimia seurata tutkimusnäyttöä ja tarpeen mukaan ottaa mukaan uusia menetelmiä. Mikään yksittäinen menetelmä ei voi vastata kaikkien lasten ja nuorten erilaisiin haasteisiin, vaan palveluvalikoiman tulee olla monipuolinen ja mahdollistaa yksilöllinen hoito.]

3. Onko sääntely takuun piiriin kuuluvista psykososiaalisista interventioista terveydenhuoltolain 53 §:n ja opiskeluterveydenhuoltolain 10 a §:n säännöksissä soveltamisen kannalta toimiva?

Ei, vaan säännöksiä olisi muokattava seuraavalla tavalla [Säädöskokoelma on hyvin mentetelmälähtöinen, vaikka palvelusuunnittelun tulisi lähteä potilaan/asiakkaan tarpeesta. Käytettyjen menetelmien tulisi olla näyttöön perustuvia ja niitä tulisi voida tarpeen mukaan arvioida uudelleen, ja siksi niitä ei kannata nimetä ja sitovasti rajata. "Psykoterapiasta johdettu menetelmä" on myös epämääräinen ilmaus. Vaikuttaisi, että suuri osa kaavailuista interventioista ei ole sitä, mitä terapialla perinteisesti tarkoitetaan, joten säädöskokoelman nimi on mahdollisesti harhaanjohtava. Vastuu interventioiden toteuttavasta tahosta jää monin kohdin epäselväksi. Yhteistyö esimerkiksi kunnallisen terveydenhuollon ja kouluterveydenhuollon välillä tulee kuvata tarkasti. Sektorien välinen toimiva yhteistyö on varmistettava. Kouluterveydenhuollon rooli edistävänä ja ennaltaehkäisevänä palveluna tulee säilyttää, eikä terapiatakuun toteuttaminen saa estää tätä tärkeää perustehtävää. Palvelut tulee ensisijaisesti järjestää lähipalveluina. Monilla lapsilla ja nuorilla oireilu on hyvin monimuotoista, eikä ole realistista odottaa, että kohdennetut lyhytinterventiot olisivat aina sopiva, tehokas tai riittävä lähestymistapa. Tiettyjä menetelmiä korostava lähestymistapa jättää myös ulkopuolelle paljon hyvää ja toimivaa, eikä myöskään ole selvästi osoitettu, että tiettyä struktuuria noudattava menetelmä olisi tehokkaampi kuin niin sanottu perushoitotyö. Lain ei myöskään tulisi olla ristiriitainen Käypä hoito -suositusten kanssa. Esitystä tulisi muokata niin, että tarjolla olisi laaja-alaista, räätälöityä ja yksilön tarpeisiin vastaavia palveluita.]

4. Onko takuun piiriin kuuluvan psykososiaalisen hoidon aloittamisen enimmäisajan määrittely terveydenhuoltolain 53 §:ssä ja opiskeluterveydenhuoltolain 10 a §:ssä soveltamisen kannalta toimiva?

Ei, vaan säännöstä olisi muokattava seuraavalla tavalla [Tulisi kuvata tarkemmin miten kaavailun terapiatakuun takuu aika sopii yhteen hoitotakuun pidentämisen kanssa. On huolehdittava siitä, että erilaiset takuuajat eivät johda lääketieteellisesti perustelemattomaan priorisointiin.]

5. Onko takuun piiriin kuuluvan mielenterveystyön palveluna annettavan psykososiaalisen tuen ja psykososiaalisten työmenetelmien määrittely sosiaalihuoltolain 25 a §:ssä soveltamisen kannalta toimiva?

Ei, vaan sitä olisi muokattava seuraavalla tavalla [Keinovalikoima jää epäselväksi. Tiukasti rajattu menetelmävalikoima ei välttämättä ole lapsen tai nuoren eduksi, erityisesti jos sitä ei ole valmisteltu näyttöön perustuen ja sitä ei koordinoita valtakunnallisesti. Esitys toteuttaa "psykoterapioista johdettuja määrämuotoisia ja aikarajoitteisia psykososiaalisia työmenetelmiä" sosiaalihuollon piirissä vaatii tarkempaa määrittelyä. Sosiaalihuollolla on oma tärkeä tehtävänsä, eikä mielenterveysoireiden hoitamisen lisääminen työnkuvaan ole kohtuullista tai hoidettavan nuoren kannalta hyödyllistä. Sosiaalihuollossa psykososiaalisen tuen tulee jatkossakin keskittyä

mielenterveyden suojatekijöiden vahvistamiseen, ei hoitotyöhön. Säädöskokoelmassa esiintyvät epäselvät määritelmät herättävät kysymyksen siitä, ovatko esitetyt toimenpiteet terapiaa tai terapian kaltaisia, ja onko terapiatakuu-nimi harhaanjohtava.]

6. Onko takuun piiriin kuuluvaa mielenterveystyön palvelua koskevan päätöksen toimeenpanon sääntely sosiaalihuoltolain 45 §:ssä soveltamisen kannalta toimiva?

En osaa sanoa

7. Onko esitetty 2 a §:n sääntely valtioneuvoston asetukseen hyvinvointialueiden yhteistyösopimuksen sisällöstä ja valmistelusta riittävä terveydenhuollon menetelmien osalta?

Ei

Perustelut ja mahdolliset kehittämissuositukset

-

8. Onko esitetty 2 a §:n sääntely valtioneuvoston asetukseen hyvinvointialueiden yhteistyösopimuksen sisällöstä ja valmistelusta riittävä sosiaalihuollon menetelmien osalta?

En osaa sanoa

Perustelut ja mahdolliset kehittämissuositukset

-

9. Miten lasten ja nuorten terapiatakuun enimmäisaikojen toteutumisen seuranta olisi tiedonhallinnan näkökulmasta tarkoituksenmukaista toteuttaa?

-

10. Millaista kansallista ohjausta ja toimenpiteitä esitetyn lainsäädännön onnistunut toimeenpano mielestänne edellyttää?

-

11. Hallituksen keväällä 2024 tekemä päätös perusterveydenhuollon hoitotakuun pidentämisestä 14 vuorokaudesta 3 kuukauteen tulee kiireettömän hoidon osalta vaikuttamaan ensimmäisen hoitotapahtuman järjestämisen enimmäisaikaan perusterveydenhuollossa. Edellyttäisikö tämä muutos toteutuessaan mielestänne muutoksia terapiatakuusääntelyyn?

Kyllä

Perustelut ja mahdolliset ehdotukset

-

12. Muu palaute liittyen hallituksen esitysluonnokseen

Kiitämme mahdollisuudesta lausua. Säädöskokoelman tavoite on hyvä ja kannatettava, mutta esitetyt toimenpiteet eivät ole riittäviä. Esityksen kutsuminen lasten ja nuorten terapiatakuuksi on harhaanjohtavaa, koska valtaosa ehdotetuista menetelmistä ei ole terapiaa.

Nuorten mielenterveysseura Yeesi on huolissaan nuorten mielenterveyden edistämisen ja hoidon resursseista. Valtavat leikkaukset järjestöjen rahoitukseen tulevat näkymään siinä, että yhä useampi nuori jää ilman kolmannen sektorin matalan kynnyksen tukea. Tämä tulee näkymään paineena julkisen sektorin jo ennestään ylikuormittuneissa palveluissa, joihin ei esityksen perusteella olla tekemässä tarvittavia lisäpanostuksia.

Nuorten mielenterveyttä tulee tukea ensisijaisesti panostamalla mielenterveyttä tukevaan kasvuympäristöön ja ennaltaehkäisevään työhön. Edistävää mielenterveystyötä on sekä kustannustehokas että inhimillinen lähestymistapa. Hyvä mielenterveys on ihmisoikeuskysymys, ja sen toteutumattomuus aiheuttaa riskin myös muiden perusoikeuksien toteutumatta jäämiseen. Mielenterveysnäkökulma tulee huomioida kaikessa nuoria koskevassa päätöksenteossa, eikä sen voida ajatella olevan ainoastaan sosiaali- ja terveysalan kysymys.

Karstinen Erika
Nuorten mielenterveysseura - Yeesi ry